

Тема 2. Медіавплив на формування масовидних феноменів

*«Маса є провізорною (тимчасовою) істотою,
яка складається з гетерогенних (неоднорідних) елементів,
що на мить з'єдналися, подібно до клітин організму,
які своїм об'єднанням створюють нову істоту з якостями зовсім
іншими, ніж якості окремих клітин»*

Основоположник теорії мас Г. Лебон

Виникнення поняття «маси»

Г. Лебон у 1896 розробив модель маси як натовпу – психологічний феномен, що виникає при взаємодії окремих індивідів не залежно від інших демографічно-соціальних аспектів.

Г. Тард 1901 розмежував поняття «натовп» і «публіка», оскільки у першому варіанті люди згуртовані фізично, а у другому – психологічна/ментальна згуртованість, деференціація себе із певним явищем.

Багатогранність поняття

В другій половині ХХ століття в західній науці остаточно складається неоднозначність у розумінні поняття «маси». В сучасній типології маси трактуються:

- як натовп (традиції Г. Лебона);
- як публіка (послідовники Г. Тарда);
- як гетерогенна аудиторія, що протистоїть класам і відносно гомогенним групам (Е. Ледерер і Х. Арендт);
- як «агрегат людей, в котрому не розрізняються групи чи індивідууми» (В. Корнхаузер);
- як рівень некомпетентності, як зниження цивілізації (Х. Ортега-і-Гасет);
- як продукт машинної техніки і технології (Л. Мамфорд);
- як «надорганізоване» (К. Мангейм) бюрократизоване суспільство, в котрому панують тенденції до уніформізму і відчуження.

Основні різновиди мас (за Д. Ольшанським)

- натовп;
- зібрана публіка (від глядачів у театрі до учасників мітингів, що мають спільні установки, орієнтації під впливом одного й того самого предмета сприймання в один і той самий момент, готові до дії);
- незібрана публіка (електоральні маси, аудиторія ЗМІ, прихильники кумирів культури, являє собою поляризовану масу, тобто більшість людей, що мають спільне у мисленні, інтереси яких викликані однаковими стимулами, живуть не одне з одним, а одне біля одного).

Основні види мас

У теоретичному контексті маси поділяють (за Д. Ольшанським):

- великі і малі;
- стійкі (постійно функціонують) та нестійкі (імпульсні);
- згруповані і не згруповані, впорядковані чи невпорядковані у просторі;
- контактні і неконтактні (дисперсні);
- спонтанні, що стихійно виникають і такі, що спеціально організовуються;
- соціально однорідні та неоднорідні.

Основні різновиди мас (за емпіричними дослідженнями)

Поділ маси на перелічені види носить лише теоретичний характер. Що стосується емпіричних досліджень, то вони дозволили науковцям виділити три основні різновиди «маси»:

- натовп, поняття кількісне і видиме;
- так звана «зібрана публіка» - від глядачів у театрі до учасників політичних мітингів, котрих об'єднують спільні переживання та очікування;
- «незібрана публіка» - це лише «поляризована маса». Думки та інтереси таких людей орієнтовані ідентичними стимулами в одному напрямку.

Ознаки мас

- аморфність, яка йде від нездатності до самостійного, системного, організованого (на відміну від соціальних груп) утворення у порівнянні з організованістю кожного, хто складає масу, коли він існує окремо;
- стохастичність, ймовірнісність, а значить, відкритість, розмитість меж, невизначеність щодо складу та якісних характеристик;
- ситуативність, тимчасовість;
- гетерогенність, неоднорідність;
- нестабільність через внутрішню рухливість і динамічність під впливом зовнішніх чинників;
- бездіяльність, із позицій теорії діяльності, де соціальні суб'єкти розглядаються як діяльні, цілеспрямовані істоти, що планують свою активність. Маса існує на рівні поведінкових актів, що є малоусвідомлюваною, або й несвідомою, активністю соціального суб'єкта;
- приреченість, конкретна маса недовговічна й часто розпадається, якщо нею не керують чи змінюються умови існування.

Маса не є спільнотою, яка раптом з'являється й раптом зникає. Вона має свій онтогенез, тобто природу народження і смерті:

- фаза зародження, пов'язана з виникненням масового настрою серед людей;
- фаза гуртування масових індивідів, заражених масовим настроєм, і формування суспільної думки, масової свідомості;
- активна фаза, фаза масової поведінки, що регулюється масовою свідомістю.